

حکومت اقلیم کردستان عراق

وزارت تحصیلات عالی و تحقیقات علمی

دانشگاه صلاح الدین - اربیل

دانشکده‌ی زبان

گروه زبان و ادبیات فارسی

Salahaddin Universty – Erbil

بررسی ساختار جمله در زبان فارسی و کردی

(جمله‌ی ساده و مرکب)

پایان نامه جهت دریافت درجه‌ی کارشناسی

در رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی

پژوهشگر :

فاطمه محمد خضر

استاد راهنما:

ارسلان سلیم محمود

۲۷۲۴ کوردی

۲۰۲۴ میلادی

۱۴۰۳ شمسی

فهرست

۱چکیده

۲مقدمه

بخش اول : کلیات و تعاریف

۳ ۱-۱ تعریف جمله در زبان فارسی

۳ ۱-۲ تعریف جمله در زبان کردی

۴ ۱-۳ ساختمان جمله در زبان فارسی (جمله ساده و مرکب)

۱۰ ۱-۴ ساختمان جمله در زبان کردی (جمله ساده و مرکب)

بخش دوم : مقایسه ساختمان جمله در زبان فارسی و کردی

۱۴ ۲-۱ شباهت‌ها در بین زبان فارسی و کردی

۱۸ ۲-۲ تفاوت‌ها در بین زبان فارسی و کردی

۲۱ نتیجه‌گیری

۲۲ فهرست منابع

۲۳ کورته‌ی باس

چکیده

تجزیه و تحلیل مقابله‌ای از مهمترین شیوه‌های شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌های زبان‌های مختلف به شمار می‌رود که می‌تواند در زمینه یادگیری و آموزش زبان بسیار سودبخش باشد. در این راستا بررسی مقابله‌ای ساختار جمله در زبان فارسی و کردی موضوع پژوهش حاضر است.

نگارنده در صدد است، با روش توصیفی - تحلیلی و رویکرد مقابله‌ای دو زبان کردی و فارسی را در سطح نحوی (نظام جمله) مورد واکاوی قرار دهد. برای بررسی این تقابل مبحث نحوی مورد مطالعه، جملات ساده و مرکب در نظر گرفته شده است. بر این اساس هر کلام معناداری یا به صورت جمله ساده بیان می‌شود یا به صورت جمله مرکبی است که خود حداقل از دو جمله‌واره تشکیل می‌شود.

با این شیوه دسته‌بندی، ساختار نظام جمله در دو زبان مورد واکاوی قرار گرفته است تا شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو زبان را از این منظر روشن سازد.

واژگان کلیدی : دستور زبان، ساختار جمله، جمله ساده، جمله مرکب، بررسی مقابله‌ای .

مقدمه

زبان کردی و زبان فارسی هر دو از خانواده زبان‌های هند و اروپایی هستند. در مطالعات زبانی ساختار زبان‌ها از طریق حوزه‌های آواشناسی، صرف، نحو و معناشناسی مورد مطالعه قرار می‌گیرد. از این رو چارچوب نحوی یکی از مسائل عمده‌ای است که در زبان شناسی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

یکی از مواردی که در این مطالعات جایگاه مهمی را به خود اختصاص داده است بررسی‌های مقابله‌ای زبان‌هاست، که هدف آن توجه به تفاوت‌ها و شباهت‌های ساختاری دو زبان مورد مطالعه است و توجه به این مسئله، راهگشای بسیاری از مسایل مربوط به یادگیری و آموزش زبان است. در این پژوهش با این رویکرد، تلاش شده است به بررسی ساختار جملات ساده و مرکب در دو زبان کردی و فارسی پرداخته شود و این دو زبان با این که از یک خانواده زبانی هستند، با وجود اشتراکات فراوانی که در مباحث دستوری‌شان می‌توان یافت، تفاوت‌های فراوانی نیز دارند.

اگرچه انجام تحقیقات مقابله‌ای در زمینه زبان‌های کردی و فارسی برای پیشرفت و اعتلای زبان کردی همواره از جانب صاحب نظران و پژوهشگران مورد توجه بوده است اما در مورد بررسی ساختمان جمله ساده و مرکب در زبان‌های فارسی و کردی پژوهش مستقلی صورت نپذیرفته است.

سوالاتی که در این پژوهش، نگارنده به دنبال یافتن پاسخ‌های آن بوده است را می‌توان به این شیوه بیان کرد :

- چه تعاریفی درباره جمله و ساختار آن در زبان‌های فارسی و کردی وجود دارد؟
- آیا می‌توان نقاط مشترکی میان این تعاریف پیدا کرد؟
- ساختار جملات ساده و مرکب در زبان فارسی و کردی چه تفاوت‌ها و شباهت‌هایی دارند؟
- دانستن این تفاوت‌ها و شباهت‌ها چه فایده‌ای دارد ؟

شیوه مورد استفاده در این پژوهش توصیفی - تحلیلی است که بر اساس مطالعات کتابخانه‌ای استوار است. به عبارت دیگر در آغاز با مطالعه منابع نظری مربوطه به توصیف مباحث مورد نظر پرداخته شده و سپس با تحلیل مثال‌های مربوطه موضوع مورد مطالعه بررسی شده است.

بخش اول : کلیات و تعاریف

۱-۱ - تعریف جمله در زبان فارسی

برای تعریف جمله در زبان فارسی می‌توان به تعاریف زیر اشاره کرد :

در کتاب «دستور زبان فارسی از پرویز ناتل خانلری» اینگونه آمده که : «جمله صورتی از کلمه یا ترکیبی از کلمات است که مستقل و دارای معنی تمام باشد. یعنی جزئی از گروه بزرگتری نباشد، و برای تمام شدن معنی به گروه دیگری محتاج نباشد.» (خانلری ، ۱۳۹۲ ، ص ۲۳۵)

و نیز در «کتاب دستور زبان فارسی» زیر نظر دکتر سیروس شمیسا در تعریف جمله چنین آمده است : «که هرگاه چند کلمه با یکدیگر مرکب شوند و میان آنها اسناد باشد ، آن را جمله، یا گفتار گویند و در صورتی که جمله چنان باشد که برای شنونده مفید باشد و اگر گوینده خاموش شود، در انتظار نماند، آن را کلام، سخن یا جمله تام نامند.» (شمیسا ، ۱۳۳۷ ، ص ۲۲۳)

دکتر عباسعلی وفایی در کتاب «دستور زبان فارسی» درباره جمله چنین ذکر کرده است : «جمله بزرگترین واحد زبانی است که در بردارنده پیام است. ممکن است ابلاغ این پیام کامل یا ناقص باشد.» (وفایی ، ۱۳۹۱، ص ۱۷)

همچنین در کتاب «دستور زبان فارسی» نوشته دکتر محمد جواد شریعت درباره جمله آمده است که : «جمله یک یا چند کلمه که دارای مفهوم کاملی باشد، و سکوت گوینده و شنونده پس از آن درست باشد، جمله کامل نامیده می‌شود.» (شریعت، ۱۳۱۵، ص ۱۷) و در ادامه هم چنین آمده است که : «جمله سخنی است که حداقل دارای دو جزء اصلی باشد (نهاد و گزاره).» (همان)

با توجه به این تعاریف ها و به شیوه کلی می‌توان گفت : جمله بزرگترین واحد زبانی است که دارای مفهوم کاملی باشد و حداقل دارای دو جزء باشد، که چند کلمه با یکدیگر مرکب شوند و میان آن ها اسناد باشد . و در صورتی که جمله چنان باشد که برای شنونده مفید باشد و اگر گوینده خاموش شود، در انتظار نماند و از مقصود گوینده بفهمد.

۱-۲ - تعریف جمله در زبان کردی

در زبان کردی برای تعریف جمله چندین تعریف داریم بخشی از آنها را می‌توان در کتاب «جمله سازی» نوشته نریمان عبدالله خوشناو یافت ، که بخشی از صاحب نظران و زبانشناسان برای جمله چنین تعاریفی ارائه کرده‌اند:

توفیق عبدالوهاب درباره جمله می‌گوید : «جمله مجموعه‌ای از کلمات است ، که یک ایده‌ای کامل را بیان می‌کند.»

تعریف نوری علی امین درباره جمله : « جمله به مجموعه‌ای از کلماتی می‌گویند که معنی کاملی می‌دهد و با فعل همراه است. »

دوریا عمر امین درباره جمله چنین تعریفی دارد : « جمله بزرگترین واحد دستور زبان است ، که هدف اصلی دستور معرفی کردن جمله است.»

د.نسرین فخری درباره جمله چنین می‌گوید : «جمله مجموعه‌ای از کلمات است که برای بیان هدفی بر اساس قواعد زبان مرتب شده‌اند.»

و در پایان خود نویسنده این کتاب نریمان عبدالله خوشناو درباره جمله می‌گوید : «جمله یک یا چند کلمه است ، که معنی را بیان می‌کند.»(خوشناو، ۲۰۱۱، صص ۱۰ - ۱۲)

و با توجه به این تعاریف می‌توان گفت : جمله (در زبان کردی) مجموعه ای از کلمات است که بر اساس قواعد زبان معنایی را بیان می‌کند. ما وقتی سخن می‌گوییم یا داریم می‌نویسیم ، چند واژه برای بیان اندیشه‌هایمان به کار می‌بریم که به این چند واژه جمله می‌گویند. جمله بزرگترین واحد زبان است که ساختاری منظم دارد و از عبارات اسمی و عبارات فعلی تشکیل شده است ، که شامل مجموعه ای از کلمات است که به دلیل پایبندی به دستور زبان معنی مفهوم و کاملی را به دست می‌دهند.

۳-۱- ساختمان جمله در زبان فارسی (جمله ساده و مرکب)

در زبان فارسی جمله دارای اجزا و ارکانی است که می‌توان آنها را به صورت زیر بیان کرد :

اجزا جمله : یعنی نوع کلماتی که به عنوان ارکان جمله واقع می‌شوند ، که شامل (اسم و فعل و صفت) است یا کلمه دیگری که در حکم و جانشین آنها باشد.

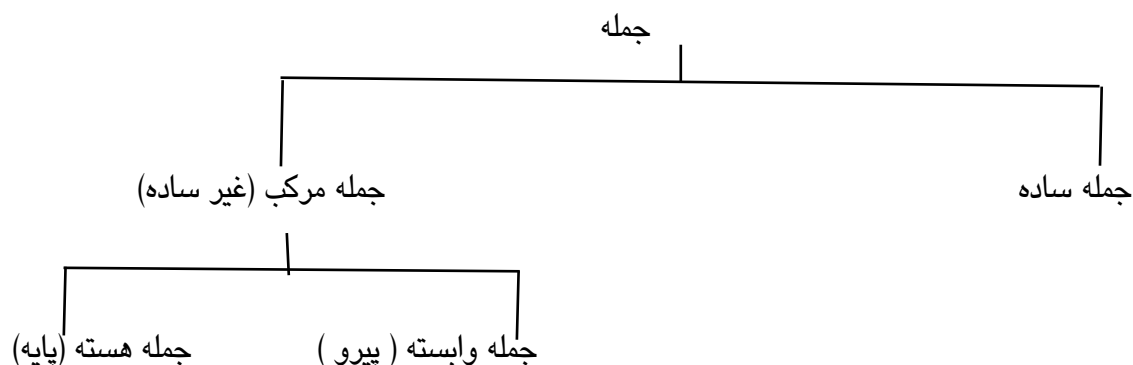
و ارکان جمله سه چیز است :

- مسند الیه : یا فاعل کلمه‌ایی است که موضوع اسناد، واقع شده و چیزی را به ایجاب یا سلب بدان نسبت داده باشند. مسند الیه را موضوع و محکوم علیه نیز گویند. و ممکن است که اسم معنی باشد یا اسم مصدر یا عدد.
- مسند : کلمه‌ای است که مفهوم آن را به مسندالیه نسبت داده باشند . مسند را محمول و محکوم نیز نامند.
- رابطه یا پیوند : کلمه‌ای است که دلالت بر ربط میان دو چیز دارد و مسند و مسندالیه را به یکدیگر ربط و پیوند دهد .

دیدیم که جمله بزرگترین واحد زبانی است و در یک تعریف دیگر جمله باید مستقل باشد، اما این مستقل بودن یعنی چه؟ یعنی این که جمله به گونه‌ای باشد که مخاطب با دیدن و شنیدن آن انتظارش اقناع شود و دیگر پرسشی برایش به وجود نیاید.

خود جمله به چند دسته تقسیم می‌شود :

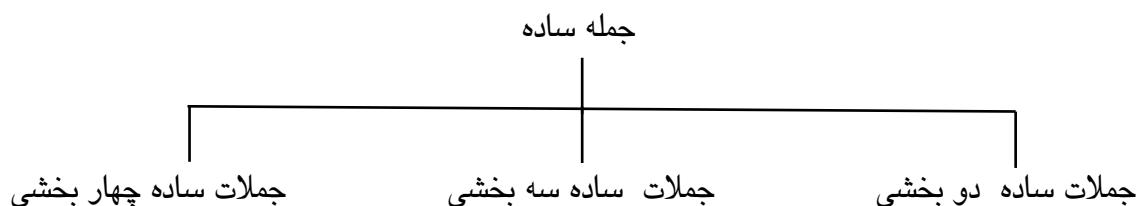
جمله در زبان فارسی از نظر ساختمان دو نوع است :

- جمله ساده : جمله‌ای است که در آن تنها یک فعل به کار رفته است . و معنی آن تمام است ، یعنی برای کامل شدن معنی به جمله دیگر محتاج نیست. در تعریفی دیگر ، جمله ساده آن جمله‌ای است که با یک فعل پیام را به صورت کامل به مخاطب انتقال می‌دهد . یا به معنای دیگر جمله ساده آن جمله‌ای است که با به کار گرفتن یک فعل می‌توانیم یک جمله کامل را بسازیم بدون نیاز داشتن به فعل دیگر. برای مثال :

- احمد آمد.
- تعطیل شدیم.
- من رفتم.
- برف بارید.
- رامین کتاب را آورد.

جملات ساده را از نظر تعداد اجزای آنها می‌توان به سه دسته تقسیم کرد :

أ- جملات ساده دو بخشی : این نوع جملات از دو بخش نهاد و فعل تشکیل می‌شوند . مثال :

- باد وزید .
- سارا رفت.
- گلدان افتاد.

- ما آمدیم.

ب- جملات ساده سه بخشی : این نوع از جملات را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد :

۱- جملاتی که از فعل و فاعل تشکیل شده‌اند :

- دانشجویان به دانشکد رفتند.
- مامان گلدان را شکست.
- آنها درس را خواندند.
- خواهرم بچه‌اش را زد.

۲- جملاتی که از نهاد و مسند، و فعل اسنادی تشکیل شده‌اند :

- شهر زیبا است.
- هوا گرم است .
- دهکده امن نبود.
- ماه قشنگ است.

۳- جملاتی که از نهاد، و متمم و فعل تشکیل شده‌اند : و اینجا منظور از متمم ، متمم الزامی است که بدون آن جمله معنای کاملی نخواهد داشت.

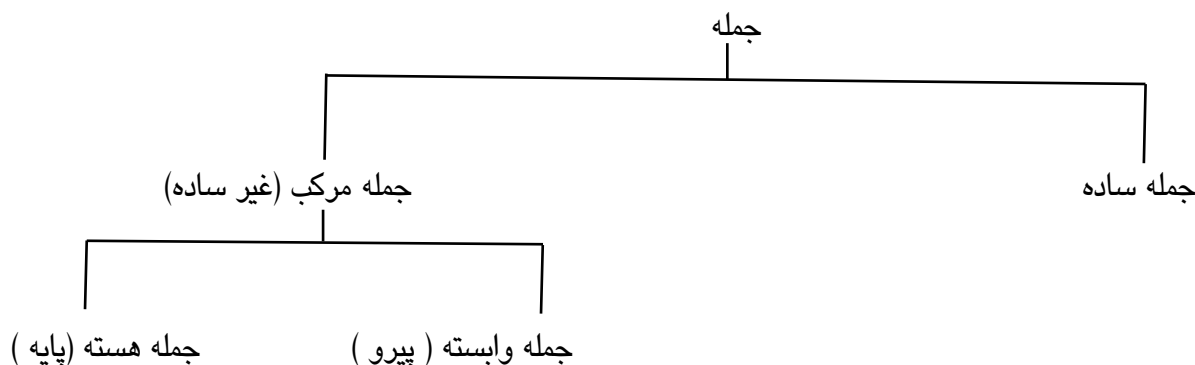
- احمد به دوستش کمک می کند.
- عمویم به پدرم هدیه می‌دهد.
- سارا برای فرزند عمویش کتاب می‌خرد.
- استاد به من اجازه می‌دهد.

ج- جملات ساده چهار بخشی : این جملات رو می‌توان در دو دسته گنجانند.

۱- جملاتی که از نهاد ، مفعول و متمم الزامی تشکیل شده‌اند :

- احمد کیف را به اصغر داد.
- سارا لباس را از خانه‌ی خاله‌اش برد.
- دزد پول را از خانه‌ی پدرم دزدید.
- مادرم برادرم را به خانه فرستاد.

۲- جمله مرکب : جمله‌ی مرکب آن است که در آن بیش از یک فعل به کار رفته باشد، و یا به عبارت دیگری جمله مرکب از دو یا چند فراکرد تشکیل می‌شود که از آن میان یکی غرض اصلی گوینده را بیان می‌کند. جمله مرکب معمولاً از یک جمله هسته و یک یا چند جمله‌ی وابسته تشکیل می‌شود.

مثال :

- وقتی به دهکده رفتم پسر عمویم را در آنجا دیدم.
- می دانستم که او تقلب می کند.
- برف آمد و هوا سرد شد.
- هنگامی که من آمدم ، او از خونه رفت.
- دوستم به خواهرم هدیه می دهد.

در ادامه با توجه به تعریف جمله‌ی وابسته و جمله‌ی هسته به تعریف حروف پیوندی وابسته ساز می پردازیم:

- أ- جمله وابسته (پیرو): جمله‌ای که همراه با حروف پیوند وابسته ساز می آید و مخاطب منتظر ادامه کلام است تا پیام را کامل دریافت نماید. یعنی باید حروف پیوند وابسته ساز داشته باشد.
- ب- جمله هسته (پایه) : جمله‌ای که معنای کامل دارد و حروف پیوند وابسته ساز را به خود نمی گیرد. به معنی دیگر یعنی می توانیم حروف پیوند وابسته ساز را در آن جمله حذف کنیم.

- انواع حروف های پیوند :

- أ- پیوندهای وابسته ساز : کلماتی است که جملات وابسته را به جمله هسته مربوط می سازد، مانند : که ، تا ، چون ، اگر ، زیرا ، برای این که ، به طوری که ، زیرا که ، هنگامی که ، تا جایی که
- نکته ۱ : جمله‌ی مرکب از یک جمله‌ی هسته و یک جمله‌ی وابسته تشکیل شده است.
- نکته ۲ : در جمله‌ی مرکب هیچ یک از دو جمله هسته و وابسته جمله‌ی مستقل نیستند.
- ب- پیوندهای همپایه ساز : اما ، ولی ، و ، یا ، تا ، که ، اگر ، اگرچه ، چون ، زیرا ، زیرا که ، چون که ... و اگر بین دو جمله بیابند ، جمله‌ی مرکب ساخته نمی شود و به آنها جمله‌های همپایه می گویم .
- نکته : جمله‌های همپایه جمله‌های مستقلی هستند که با پیوندهای همپایه ساز به هم مربوط می شوند و هیچ یک جزئی از جمله‌ی دیگر نیست.

مثال :

- اگر به خانه من آمدی برای من یک چراغ بیاور.

در این جمله ما چند بخش داریم که شامل موارد زیر می‌شود:

- اگر : حرف پیوند وابسته ساز.
- به‌خانه من آمدی : جمله وابسته که همراه با حرف پیوند وابسته ساز (اگر) آمده است .
- برای من یک چراغ بیاور : جمله هسته ، که اینجا حرف پیوند وابسته ساز حذف شده است.

- مامانم آمد تا او را ببیند .

- مامانم آمد : جمله هسته است که بدون حرف پیوند وابسته آمده است .
- تا : پیوند وابسته ساز.
- او را ببیند : جمله وابسته که همراه با حرف پیوند وابسته ساز (تا) آمده است.

- تا کلید را زدم ، چراغ روشن شد .

- تا : پیوند وابسته ساز .
- کلید را زدم : جمله وابسته که همراه با حرف پیوند وابسته‌ساز (تا) آمده‌است.
- چراغ روشن شد : جمله هسته که بدون حرف پیوند وابسته ساز آمده است.

با توجه به این تعاریف و مثال‌هایی که برای جمله مرکب آوردیم ، این را درک می‌کنیم که جمله مرکب از چند جزء تشکیل می‌شود که (جمله هسته یا پایه ، جمله وابسته پیرو ، حرف های پیوند وابسته) هستند. این‌ها اجزای اصلی جمله مرکب هستند و هر یک از آنها در جمله جایگاهی ویژه دارند. جمله هسته یا پایه جمله‌ای است که معنای کامل و مستقلی دارد ، یعنی می‌توانیم حروف پیوند وابسته ساز رو در ان به‌کار نبریم یا ان را حذف کنیم. برعکس جمله وابسته یا پیرو که باید همیشه با حروف پیوند وابسته ساز رو بیاید تا معنی کامل را به دست بدهد.

آیا ممکن است در یک جمله هم پیوند وابسته ساز و هو پیوند هم پایه ساز داشته باشیم ؟

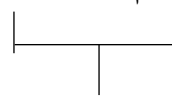
بله ممکن است . هر جمله مستقل است و با ربط این جملات ، جمله کامل درست می‌شود . برای مثال :

تا از نگرانی خلاص شوم و آرام گردم

جمله ۲

من آمدم و او را دیدم

جمله ۱

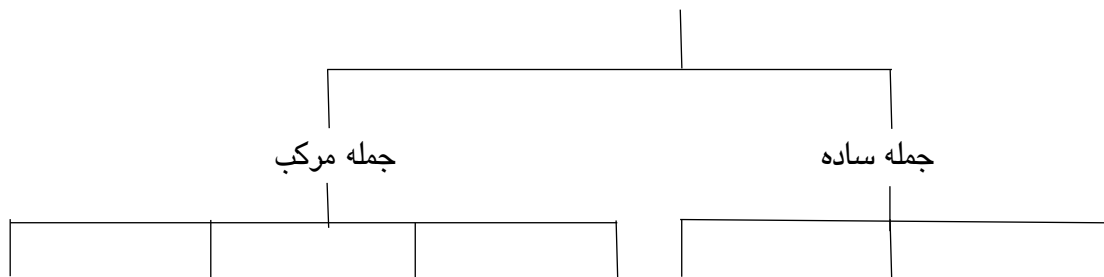
در جمله اول : من آمدم ← جمله پایه (هسته) ، و ← پیوند هم پایه ساز، او را دیدم ← جمله هم‌پایه.

در جمله دوم : تا ← پیوند وابسته ساز، از نگرانی خلاص شوم ← جمله وابسته (پیرو) ، و ← پیوند هم‌پایه ساز، آرام گردم ← جمله هم پایه ساز.

۴ - ۱- ساختمان جمله در زبان کردی (جمله ساده و مرکب)

ما در موضوعات پیشین درباره ساختمان جمله در زبان فارسی صحبت کردیم ، اکنون ساختمان جمله را در زبان کردی بیان می‌کنیم که به دو بخش تقسیم می‌شود:

ساختمان جمله در زبان کردی (جمله ساده و مرکب)

ساده ترین جمله ساده معمولی ساده گسترده مرکب استوار مرکب اختیاری مرکب معکوس مرکب منفی

۱- جمله ساده در زبان کردی :

در موضوعات قبل خواندیم که جمله ساده به جملاتی گفته می‌شود که از یک جمله تشکیل می‌شوند ، یا به آن جملات گفته می‌شود که یک فعل دارند. به عبارت دیگر جمله ساده جملاتی هستند که از ریشه فعل و الزامات آن تشکیل می‌شوند، یعنی در آن جملات فقط یک کار انجام می‌شود. جمله ساده به سه بخش تقسیم می‌شود :

أ- ساده ترین جمله : به جملاتی گفته می‌شود که از یک واژه تشکیل می‌شوند، مانند :

- رفت (پرویشت)
- افتاد (کهوت)
- مرد (مرد)
- خوابید (خهوت)
- خورد (خواردی)
- آمد (هات)
- بست (دایخست)

به این واژه‌ها ساده ترین جمله گفته می‌شود ، و از یک واژه تشکیل می‌شوند. اما این واژه باید معنی و مفهوم کامل را برساند و زمان آن باید ماضی باشد تا مخاطب بداند که کار انجام شده است و به ساده‌ترین شیوه بیان شود .

ب- جمله ساده معمولی : به جملاتی گفته می‌شود که تنها یک فعل دارند ، در عین حال این جملات فقط شامل الزامات اصلی جمله هستند. این الزامات در هر سه مورد (فعل ماضی ، فعل مضارع ، فعل ناقص) را شامل می‌شوند.

• فعل ماضی : فاعل + حرف اضافه + متمم + فعل ماضی ← (بکر + بهرکاری راسته و خو + کاری تپیهر)

در زبان کردی حرف اضافه حذف می‌شود ، در زبان کردی حرف اضافه باشد یا نه جمله ناقص نمی‌شود .

- کارزان با ماشین رفت . ← (کارزان به ئۆتۆمۆبیله که رویشت .)

فاعل حرف اضافه متمم فعل ماضی

- احمد با باباش رفت . ← (ئەحمەد لە گەڵ باوکی رویشت .)

فاعل حرف اضافه متمم فعل ماضی

• فعل مضارع : فاعل + فعل مضارع ← (بکر + کاری تپیهر)

- شیلان می‌آید . (شیلان دیت .)

فاعل فعل مضارع

- نازدار می‌رود . (نازدار دەرپوات.)

فاعل فعل مضارع

- سوران می‌خواید . (سۆران دەخه‌وێت.)

فاعل فعل مضارع

• فعل ناقص : متمم + فعل ناقص. ← (نیهاد + کاری ناته‌واو)

- احمد زرنگ است . (ئەحمەد زیره‌که.)

متمم فعل ناقص

- یلدا مادر است . (یەلدا دایکه .)

متمم فعل ناقص

این سه تا قانون درباره ساختن جمله ساده معمولی در زبان کردی است. که معمولاً همراه با حرف اضافه و متمم و فعل ناقص می‌آید. هر یک از این سه قانون را برای این جملات در زبان کردی می‌توانیم به کار ببریم به شرط این که مطابق دستور رو در زبان فارسی برای آن پیدا کنیم و معنی و مفهوم کامل جملات رو به مخاطب برساند.

ت- جمله ساده گسترده : به آن جملات گفته می‌شود که به جز الزامات اصلی جمله ، الزامات ثانوی هم درگسترش جمله مشارکت می‌کنند.

- دیروز عصر احمد با قاشق نان را خورد. (دوینی ئیواره ئه‌حمه‌د نانی به که‌وچک خوارد.)
- بناز به خاطر ماشینش دستگیر شد . (به‌ناز به هوی ئوتومینله‌که‌یه‌وه ده‌سنگیر کرا.)
- این تیم به دلیل مصدومیت یکی از بازکنان بازی را باختند. (تیمه‌که به‌هوی پیکانی یه‌کیک له یاریزانه‌کان یاریه‌کهران دۆراند.)

۲- جمله مرکب در زبان کردی

جمله مرکب در زبان کردی به جملاتی گفته می‌شود که از دو جمله یا بیشتر تشکیل می‌شوند، یا به جملاتی که بیشتر از یک فعل دارند.

- انواع جمله مرکب در زبان کردی :

در زبان کردی مشخص کردن انواع جمله مرکب به حروف ربط مربوط است ، چهار نوع جمله مرکب در زبان کردی داریم :

أ- جمله مرکب استوار : نوعی است از انواع جمله مرکب ، از دو جمله یا بیشتر و حروف ربط تشکیل می‌شوند و این نوع از جمله بیشتر جملات مثبت هستند.

حروف ربطی که در ساختن این جملات به کار می‌روند در زبان کردی (و ، هه‌روه‌ها ، ئینجا ، بی‌جگه له ، ئه‌گهر ، پاشان....) است ، که برابرش در زبان فارسی این‌ها هستند (و ، یا ، اگر ، سپس ، همچنین ، به‌جز ، چون که ، با این حال ،) هستند. مانند این جملات زیر :

- آزاد رفت و احمد آمد. (ئازاد رۆیشت و ئه‌حمه‌د هات.)
- شمال و هردی آمدن . (شه‌مال و هه‌ردی هاتن.)
- بناز، شیلان همچنین آزاد فارغ التحصیل شده‌اند. (به‌ناز، شیلان هه‌روه‌ها ئازاد ده‌رچوون.)
- کارهایم را انجام می‌دهم سپس به خونه مادر بزرگم میروم. (کاره‌کانم ئه‌نجام ده‌دهم پاشان ده‌رۆمه مالی داپیره‌م.)
- به جز بابا بزرگ فامیل همه به سفر رفتند. (بیجگه له باپیره خیزانه‌که هه‌موویان چوونه سه‌فه‌ر.)

ب- جمله مرکب اختیاری : یکی از انواع جمله مرکب است که از دو جمله یا بیشتر تشکیل می‌شود ، از این نوع از جملات فقط یکی از فعل‌ها به شیوه اختیاری است. حرف‌هایی که در جمله مرکب اختیاری هستند در زبان کردی اینها هستند : (.....یان، یا..... یا ، چ..... چ.....)

- یا برو یا بشین () یان برو یا دابنیشه .
- یا درس بخوان یا ترک تحصیل کن. (یا بخوینه یا واز له خویندن بینه.)
- چه اینجا بمانی ، چه بروی. (چ لیتره بمینیته وه ، چ برویت.)
- چه مجله برام بیاری ، چه کتاب . (چ گوڤاره کهم بو بهنیت ، چ کتینه که.)
- یا بخواب یا اینقدر حرف نزن. (یان بخه وه یا ئه وهنده قسه مه که.)

- ت- جمله مرکب برعکس : این جمله هم یکی از انواع جمله مرکب است و مثل همه جملات مرکب از دو جمله یا بیشتر تشکیل می شود ، این جمله برعکس و ضد (دو حادثه ، دو اندیشه ، دو چیز....) را نشان می دهد:
- نازنین زرنگ است اما درس نمی خواند. (نازه نین زیره که به لام دهرس ناخوینیت.)
 - خانه مادر بزرگم خیلی دل گیر است اما دیوارهایش کهنه شده. (مالی داپیره م زور دلگیره به لام دیواره کانی کون بوونه.)
 - شهر خیلی گرم است اما من هنوزم می خواهم اینجا زندگی کنم. (شار زور گهرمه به لام من ئیستاش دهمه ویت له وه بزیم.)
 - تیم فوتبال اسپانیا تیم خوبی هستند اما نتوانستند این دفعه بازی کنند. (تیی توپی پی ئیسپانیا تیپکی باشه به لام ئه مجاره نه یانتوانی یاری بکن.)
 - غذاهای مادرم همیشه خوش مزه هستند اما این بار نمکش زیاد بود. (خواردنه کانی دایکه هه همیشه به تامن به لام ئه مجاره خوئی زور بوو.)

ث- جمله مرکب منفی : این جمله از دو جمله یا بیشتر تشکیل می شود و این جملات به صورت منفی هستند و هیچ کدام قابل اجرا نیستند. در زبان کردی حرف (نه نه) نقش عمده ای در شکل گیری جملات منفی دارد. مانند جملات زیر:

- نه راه می رود نه می نشیند . (نه دهروات نه داده نیشیت.)
- نه کار می کند نه کمک می کند. (نه کار دهکات نه یارمه تی دهدات.)
- نه سفره می انداخته نه ظرفها رو می شوید. (نه سفره که راده خات نه قاپه کان ده شوات.)
- نه اهمیت می دهد نه ول می کند. (نه گرینگی دهدات نه واز دینیت.)

زبان کردی و فارسی هم شباهت و هم تفاوت با هم دیگر دارند ، به علت نزدیکی هر دو کشور برهم تأثیر گذارند. در بعضی جاها قواعد خیلی تشابه با هم دارند و خیلی کم تفاوت می بینیم. هدف اصلی ما در نوشتن این پایان نامه یافتن تفاوت و تشابهات ساختار جمله در این دو زبان است.

بخش دوم : مقایسه ساختمان جمله در زبان فارسی و کردی

۱-۲- شباهت‌ها در بین زبان فارسی و کردی (جمله ساده و مرکب)

ما در اینجا تشابهاتی زیادی در بین این دو زبان از روی (تعاریف جمله ، ساختار جمله ، تقسیم بندی کردن جمله) می بینم .

تشابهات را می توان به صورت جدول زیر نشان داد :

زبان فارسی	زبان کردی
در کتاب (دستور زبان فارسی) دکتر عباسعلی وفایی درباره جمله می گوید : که جمله بزرگترین واحد زبانی است که در بر دارنده پیام است.	دوریا عمر امین درباره جمله چنین تعریفی دارد: جمله بزرگترین واحد دستور زبان است ، که هدف اصلی قواعد معرفی کردن جمله است.
در کتاب (دستور زبان فارسی از پرویز ناتل خانلری) آمده که : جمله صورتی از کلمه یا ترکیبی از کلمات است که مستقل و دارای معنی تمام باشد.	در کتاب نریمان عبدالله خوشناو درباره جمله می گوید : جمله یک یا چند کلمه است ، که معنی را بیان می کند.

می توان گفت که هر دو زبان یک تعریف کلی برای جمله دارند ، هر دو زبان و زبان شناسانان برای تعریف یک تعریف کلی برای جمله استفاده از واژه‌هایی کرده‌اند که مشترک است در بین هر دو زبان . برای این می توان گفت که تعریف جمله در هر دو زبان فارسی و کردی عبارت است :

جمله : بزرگترین واحد زبانی است که هدف اصلی ان رساندن پیام است . و جمله یک یا چند کله است که معنی را بیان می کند.

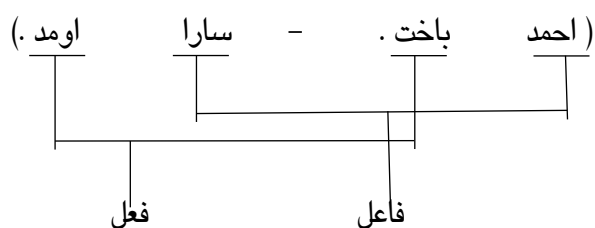
در جمله ساده در هر دو زبان هم تشابهاتی داریم ، اولاً با تعاریف شروع می‌کنیم :

زبان فارسی	زبان کردی
جمله است که در آن تنها یک فعل به کار رفته است . در تعریفی دیگر ، جمله ساده آن جمله است که با یک فعل پیام را به صورت کامل به مخاطب انتقال می‌دهد .	به ان جملات گفته می‌شود که یک فعل دارند. به عبارت دیگر جمله ساده جملاتی هستند که از ریشه کار و الزامات آن تشکیل می‌شوند، یعنی در آن جملات فقط یک فعل انجام می‌شود.

می بینم که در هر دو زبان جمله ساده : عبارت است از جملات که یک فعل دارند و در آن به کار رفته است ، و به یک فعل پیام را به صورت کامل به مخاطب انتقال می‌دهد.

زبان فارسی	زبان کردی
احمد باخت.	سارا آمد . (سارا هات.)
مامانم افتاد.	بابام رفت. (باوکم روشت.)
شهر زیبا است.	احمد ز رنگ است. (ئه‌حمه‌د زیره‌که.)
دانشجویان رفتند.	شیلان می‌آید. (شیلان دیت.)
زهرا با دوستش تماس گرفت.	احمد با باباش رفت. (ئه‌حمه‌د له‌گه‌ل باوکی رویشت.)

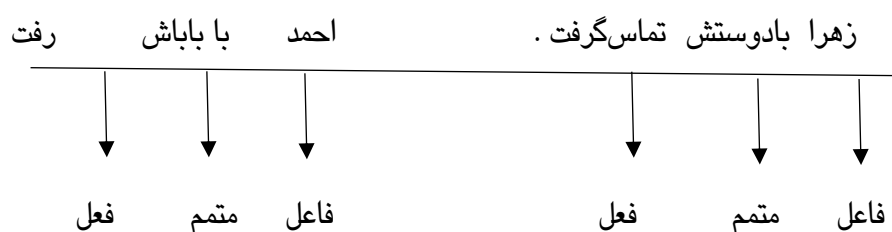
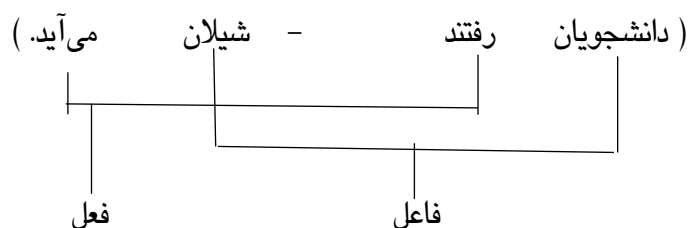
- ساختار جمله ساده در هر دو زبان عبارت است از : أ - در جمله ساده:

نکته : اینجا می‌بینم قاعده هر دو تا جمله عبارت است : (فاعل + فعل) که در هر دو تا جمله ساده فارسی و جمله ساده کردی یک قاعده هست و همیشه فاعل ابتدا می‌آید و بعد فعل در جمله ساده دو بخشی در زبان

فارسی و جمله ساده معمولی در زبان کردی . اگر دقت کنیم فقط از نظر اسامی فرق دارند از نظر ساختار مثل هم هستند، که در دو جمله (مامانم افتاد ، بابام رفت .) دوباره همانند هم هستند.

در جملات زیر نیز به همین شکل شباهت‌ها را می‌بینیم:

نکته : می‌بینیم که این دو جمله دوباره مثل هم هستند ، قاعده دوتا جمله عبارت است: (فاعل + متمم + فعل

.)

- جدول شباهت‌ها در (جمله مرکب) در هر دو زبان کردی و فارسی عبارت است :

زبان فارسی	زبان کردی
جمله مرکب در زبان فارسی آن است که در جمله بیش از یک فعل به کار رفته باشد ، جمله مرکب معمولاً از دو جمله تشکیل می‌شود. که جمله وابسته و جمله هسته است.	جمله مرکب در زبان کردی به آن جملاتی گفته می‌شود که از دو جمله یا بیشتر تشکیل می‌شوند، یا به آن جملاتی که بیش از یک فعل دارند.

نکته : اینجا می‌بینیم که تعریف جمله مرکب در هر دو زبان فارسی و کردی یک چیز است. که جمله مرکب در هر دو زبان عبارت است از جمله‌ای که بیش از یک فعل دارند و دو جمله یا بیشتر هستند.

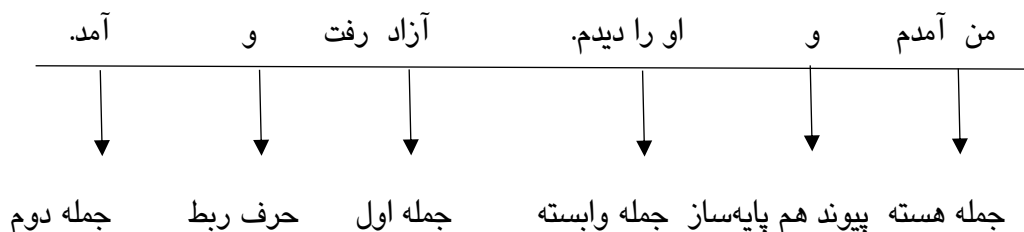
مانند :

جمله مرکب در زبان فارسی	جمله مرکب در زبان کردی
من آمدم و او را دیدم.	آزاد رفت و احمد آمد.(آزاد رویش و نه حمه هات.)
اگر به خانه مادر بزرگ بروی، خوشحال می شوی.	اگر درس بخوانی، فارغ التحصیل می شوی. (ئه گهر دهرس بخوینی، دهرده چیت)
همه به بیمارستان رفتن چون عموم مریچ شده بود.	به مهمانی نرسیدم چون خیابان شلوغ بود. (نه گه شتمه میوانیه که چونکه شه قام قهره بالیغ بوو.)

نکته : در بین این جملات مرکب که در بالا نوشتیم می بینیم که شباهت‌هایی در بین آنها است . در زبان کردی و فارسی حرف‌هایی مانند : (و ، یا ، اگر ، زیرا که ، چون) حرف های مشترک هستند برای ساختار جمله مرکب در هر دو زبان فارسی و کردی .

اما در زبان فارسی با این حرف ها (پیوندهای هم پایه ساز) و در زبان کردی (حروف ربط) گفته می‌شود. در زبان کردی به دو تا جمله می گویند جمله اول و جمله دوم ، اما در زبان فارسی جمله وابسته که بعد از پیوندهای هم پایه ساز می آید و جمله هسته که هیچ ربطی به پیوندها ندارد ، فقط برای کامل تر کردن جمله است.

برای فهمیدن بیشتر به شرح این جمله زیر می پردازیم :

در اینجا می بینیم که شباهت بین دو جمله از روی ترکیب جملات و حروفها است ، اما از نظر نام های ارکان جمله نام های مختلف دارند. اما از روی ساختار و قواعد ، یک ساختار و یک قواعد هستند.

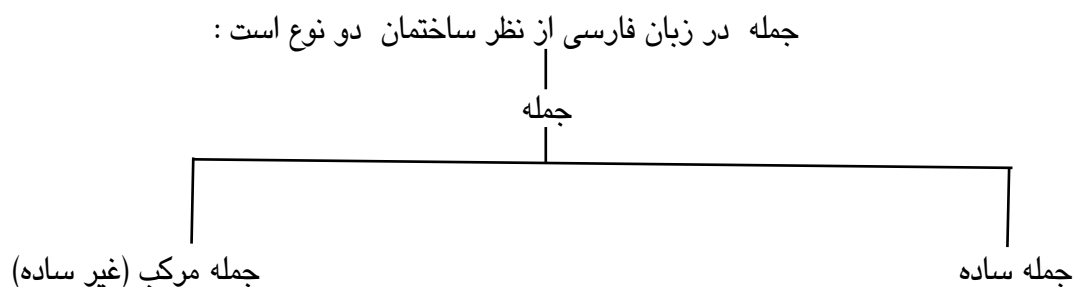
۲-۲: تفاوت‌ها در بین زبان فارسی و کردی (جمله ساده و مرکب)

ما در موضوعات پیش در مورد شباهت‌ها در بین زبان کردی و فارسی (جمله مرکب و جمله ساده) سخن گفتیم . اکنون به تفاوت‌ها در بین این دو تا زبان می‌پردازیم . ما می‌دانیم در بین هر دو تا زبانی اگر چه تشابهاتی داشته باشد اما تفاوت‌های هم دارند.

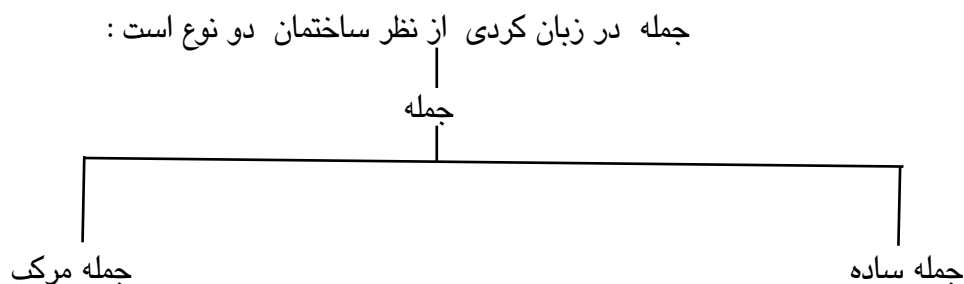
در آغاز از تفاوت‌های بین تعاریف شروع می‌کنیم : ما در صفحات پیش به این توجه کردیم که در تعاریف در این دو زبان تشابهات زیادی داشتیم و در بعضی از تعاریف مثل هم بودند، برای این می‌توان گفت که تعریف جمله در بین زبان فارسی و کردی و هیچ تفاوت ندارند و مثل هم هستند.

نکته: درست است که در بین تعاریف تفاوت نداریم ، اما در ساختار جمله‌ها (جمله ساده و مرکب) در هر دو زبان کردی و فارسی ، در بین ساختار جملات و بخشهای آن تفاوت‌های کمی داریم که بیشتر از نظر نام گذاری اجزای جملات است.

- در زبان فارسی جمله :

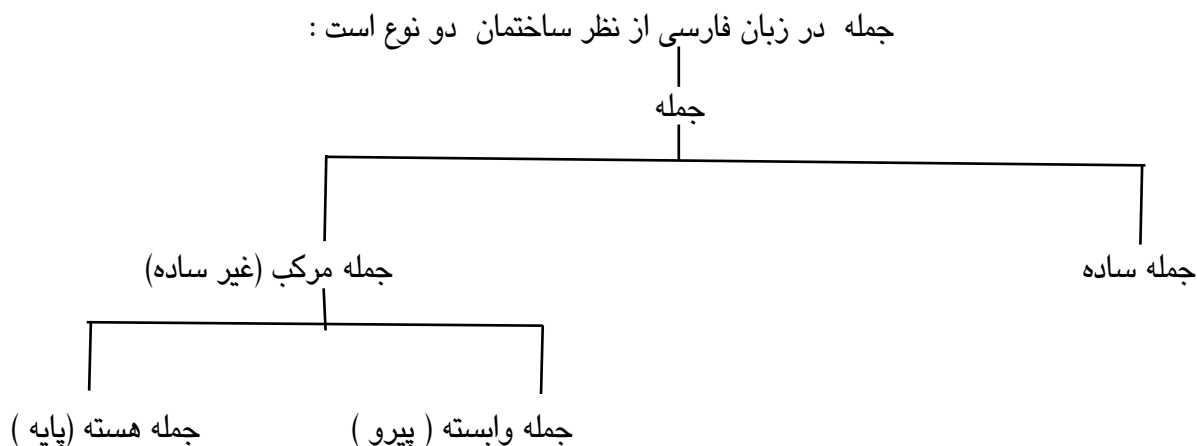

- در زبان کردی :

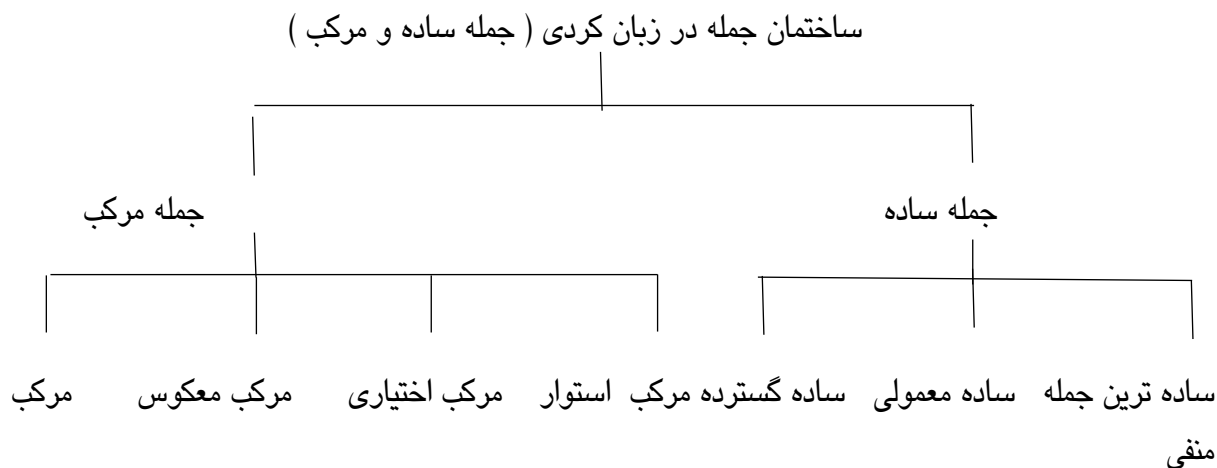

نکته : جمله از نظر ساختار در هر دو زبان فارسی و کردی مثل هم هستند و هیچ تفاوت ندارند اما وقتی این جملات رو به اقسام دیگر تقسیم می‌کنیم ، انجا تفاوت‌ها از نظر تقسیم بندی کردن هر دو زبان فارسی و کردی در ساختار (جمله ساده و جمله مرکب) می بینیم.

در زبان فارسی جمله ساده و مرکب به اقسام زیر تقسیم می‌شود :

در زبان کردی جمله ساده و مرکب به اقسام زیر تقسیم می‌شود :

نکته : تنها تفاوت که در ساختار جمله (جمله ساده و مرکب) در این دو تا زبان می بینیم از روی تقسیم بندی کردن اجزای جمله مرکب و ساده است ، که در زبان فارسی اولاً جمله به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود (جمله ساده و جمله مرکب) . و بعداً هر یک از این جملات به بخش های دیگر تقسیم شده‌اند که جمله ساده : (ساده دو بخشی ، ساده سه بخشی ، ساده چهار بخشی) است. جمله مرکب : (جمله وابسته (پیرو) ، جمله هسته (پایه)) است .

در زبان کردی بعد از تقسیم کردن جمله به جمله ساده و مرکب ، جمله ساده به (ساده ترین جمله ، ساده معمولی ، ساده گسترده) و جمله مرکب به مرکب استوار ، مرکب اختیاری ، مرکب معکوس ، مرکب منفی (تقسیم شده است.

که این جملات در زبان فارسی با دستور و قواعد خاص خود ساخت شده‌اند و با زبان کردی تنها از روی نام‌گذاری و تقسیم‌بندی کردن اجزای جمله و جمله ساده و مرکب فرق دارند.

نتیجه‌گیری

و در پایان این پایان نامه اشاره می‌کنیم که به این نتیجه رسیدیم ، که در بررسی ساختار جمله در هر دو (جمله ساده و مرکب) علاوه بر این که در بعضی از جاهای تعاریف و ساختار و تقسیم کردن جملات به اقسام دیگری .

اما هر دو زبان فارسی و کردی در ساختار جمله (جمله ساده، جمله مرکب) تشابهاتی زیادی دارند. زیرا از روی تعاریفی که برای جمله در زبان فارسی و زبان کردی و قواعدی که برای ساختار جمله در هر دو (جمله ساده و جمله مرکب) ، و تقسیم بندی کردن آنها و مثال‌هایی که برای هر جمله و اقسام آن آوردیم به این نتیجه رسیدیم که زبان فارسی و کردی در تقسیم بندی کردن جمله به هر دو (جمله ساده و جمله مرکب) با هم تشابه دارند ، اما وقتی به تقسیم بندی کردن آن جملات رسیدیم دیدیم که آنها تنها از نظر نامگذاری اقسام با هم متفاوتند.

اما در ساختار جمله ، ساختار مثالها ، به کاربردن حروف ربط و پیوندها ، خیلی با هم نزدیک هستند و از روی قواعد و ترتیب جای (افعال ، فاعل ، پیوندها ، حروف ربط ، متمم ، حروف اضافه.....) تشابهات زیادی دارند و در بعضی جاهای جمله دقیقاً مشابه‌اند.

می‌توان گفت که : زبان فارسی و زبان کردی از روی ساختار جمله که شامل جمله ساده و جمله مرکب هستند، باهم متشابه هستند و تفاوت کمی دارند یا هیچ تفاوتی ندارند.

فهرست منابع

- منابع فارسی :
 - خانلری ، پرویز خانلری (۱۳۹۲). دستور زبان فارسی ، تهران : توس.
 - شریعت ، محمد جواد (۱۳۸۴). دستور زبان فارسی ، تهران : اساطیر.
 - شمیسا ، سیروس (۱۳۸۰). دستور زبان فارسی ، تهران : فردوس.
 - گلفام ، ارسلان (1385). اصول دستور زبان ، تهران : سمت .
 - وفايي ، عباسعلی (1391). دستور زبان فارسی ، تهران : سمت.

- منابع کردی :
 - نهریمان عهبدولا خوشناو (۲۰۱۱). رسته‌سازی ، هه‌ولیر : چاپخانه‌ی رۆژه‌ه‌لات.
 - نهریمان عهبدولا خوشناو (۲۰۱۴). ریزمانی کوردی ، هه‌ولیر : چاپخانه‌ی رۆژه‌ه‌لات.
 - نهرسیرین فه‌خری (۲۰۰۲). رسته و چه‌مکی رسته به‌گشتی و تاییه‌تمه‌ندیه‌کانی له‌ زمانی کوردیدا ، به‌غدا.

- منابع اینترنتی :
 - <http://adabiyatfarsi17.blogfa.com/post/11>
 - <https://blog.faradars.org/>

کۆرتەى باس

شیکاری بهراوردکاری بیکهکه له گرینگترین پینگاکانی بهراوردکردنی لیکچوون و جیاوازی زمانه جیاوازهکان، که دهتوانیت سوودیکی زۆری ههبيت له بواری فیربوون و فیرکردنی زماندا.

لهم پێوهندییهدا لیکۆلینهوهیهکی بهراوردکاری له پیکهاتهی رسته له زمانى فارسى و کوردیدا بابهتی لیکۆلینهوهی ئیستایه. نووسهر به نیازه له ئاستى سینتاکس دا به میتۆدى وهسفى - شیکاری و پێیازی بهراوردکاری، له بیژهکردنی زمانى کوردی و فارسى بخوینیتهوه. رستهى ساده و لیکدراو له بهرچاویگراوه بۆ ئەم لیکۆلینهوهیه لهم بهراوردکردنهى بابهتی رستهسازى لیکۆلینهوهی لهسهر کراوه.

لهسهر بنهمای ئەمەش ههموو وشهیهکی مانادار یان له شیوهی رستهیهکی ساده یان به شیوهی رستهیهکی لیکدراو که لانیکهه له دوو رسته پیکدیت، دهردهبردیت.

بهه پێیازه ، بۆ روونکردنهوهی لیکچوون و جیاوازی ئەم دوو زمانه لهم روانگهیهوه، له پیکهاتهی سیستهمی رسته له دوو زمان لیکۆلینهوه کراوه.

وشه سه رهگهیهکان : ریزمان، پیکهاتهی رسته، رستهی ساده، رستهی لیکدراو، شیکاری بهراوردکاری.